

Posudek bakalářské práce Jany Glivické „Impredikativita a paradox“

Úkolem práce Jany Glivické bylo zabývat se pojmem impredikativity, jak se objevil zprvu u Poincarého a v různých podobách pak v Russellově díle, a to v souvislostech moderních paradoxů a pokusech o jejich řešení. Práce tak činí na relativně malém prostoru Russellovy teorie typů, Ramseyho návrhů o její zjednodušení a spíše fragmentárně nad Zermelovou axiomatizací teorie množin. Práce je psána se stylistickým i věcným nadhledem, některé pasáže, zvláště ty týkající se Ramseyho málo zmapované koncepce, svědčí o netriviálním vhledu do problematiky. Započítáme-li do toho i velmi pečlivé typografické zpracování, splňuje práce bezesporu požadavky kladené na bakalářskou práci a zaslouží si být klasifikována jako výborná.

Přesto jsem při jejím čtení pociťoval jisté rozpaky, dané zejména tím, že autorka zjevně – nejspíš z časových důvodů – nevyužila svůj mimořádně velký potenciál, který v textu prokazuje chytrými vhledy a poznámkami, např. zobecněním diagonalizace i na paradoxy typu Grellingova, nebo rozlišením vyčleňujícího a konstruujícího principu jako prostředků analýzy paradoxů. To vše ale zůstalo jen v náznaku, díky čemuž některé, zvláště závěrečné kapitoly zůstávají jakýmsi osamocenými torzy (byť se, jako ta věnovaná Zermelově axiomatizaci, týkají témat ústředních) a předložené závěry, byť rámcově akceptovatelné, zůstávají zkratkovité a nevytěžené. Ačkoli tedy autorka dostává, ba překračuje obecné standardy na práce tohoto typu kladené, řekl bych, že je značně pod úrovní standardů vlastních.

Co se týče autorčina hlavního závěru (s. 44), přijde mi formulován trochu záhadně. Problém podle mě nespočívá ani v jednom z uvedených principů (konstruujícího a vyděluujícího), ale v jejich kombinaci, tj. paradoxy vznikají, když na univerzum pohlížíme zároveň jako na konstruované (např. množinovými operacemi, jak to dělá Cantor a jak je třeba zdůvodňována iterativní hierarchie) a zároveň jako na předem daný obor objektové proměnné, třeba té v Zermelově axiomatizaci teorie množin. To je v nějaké míře zmiňováno i ve standardní literatuře, viz třeba Hallett, *Cantorian Set Theory and Limitation of Size*, kap. 8. Podobné pnutí lze najít i u Fregova *Základního zákona V*, který na jedné straně kvantifikuje skrze objektovou proměnnou přes nějaký obor předmětů (průběhů hodnot), a na druhé straně do tohoto oboru sází předměty nové. Je samozřejmě pravda, že vyčleňující principy samy spor nemohou do teorie zanést, to je ale proto, že kdykoli se tak stane, svedou ho na užitý jazyk. Tento argumentační tah lze dělat v dobře vymezeném oboru předmětů, jako jsou třeba lidé v nějaké vesnici, nad jejichž popisy typu „ten, který holí všechny a jen ty, co neholí sami sebe“ můžeme snadno dospět k závěru, že v obci takový člověk není, protože to, zda lidé existují a jak je popisujeme, jsou na sobě v tomto případě nezávislé záležitosti, tj. máme ještě jiná kritéria, jak vesničany identifikovat. U množin a abstraktních předmětů je ale takovýto předpoklad problematický, protože k nim v nějakém smyslu jiný přístup nežli přes nějaký (byť velmi široce pojatý) popis nemáme. Jak ukazuje diskuse v kap. 8, autorka si je tohoto problému vědoma, relativně rychle ho ale přechází, což je opět škoda. V rámci obhajoby by se mohla pokusit závěr své práce ještě jednou vysvětlit.

V souladu s výše řečeným nicméně opakuji, že práce Jany Glivické splňuje, ba překračuje nároky kladené na bakalářskou práci, a navrhuji ji proto hodnotit jako „výbornou“.

V Praze dne 5. září 2010

Doc. PhDr. Vojtěch Kolman, PhD

